

світі воно існує поруч з неklasичним розумінням феноменів людського буття, зокрема феноменів влади, права, держави.

Література

1. Арістотель. Політика / Арістотель. К. : Аквілон-плюс, 2003. 239 с.
2. Платон. Законы // Сочинения : в 3 т. / Платон. М. : Мысль, 1972. Т. 3, ч. 2. С. 83–478.
3. Подорога В. А. Феномен власти // Философские науки. — М., 1993. — № 1–3. — С. 44–55.

Анотація

Капустіна Н. Б. Філософсько-правова проблематика періоду античності. — Стаття.

Стаття присвячена розгляду філософсько-правової доктрини античності. Ця доктрина стає вагомим підґрунтям для вивчення суспільно-правових відносин на протязі всього розвитку сучасної цивілізації. Стаття вклучає в себе дослідження Платоном і Арістотелем сутності, природи влади, держави, права, особливості їх розуміння і призначення для людини.

Ключові слова: античність, влада, держава, право.

Аннотация

Капустина Н. Б. Философско-правовая проблематика периода античности. — Статья.

В статье рассматривается философско-правовая проблематика периода Античности. Философские идеи Платона и Аристотеля о праве, государстве и власти дают возможность понять, какое влияние оказали их представления на современную философию права.

Ключевые слова: античность, право, государство, власть.

Summary

Kapustina N. Philosophical-legal range of problems of period of Antiquity. — Article.

The article is devoted to the philosophical ideas of Plato and Aristotle about a right, state and power give an opportunity to understand, what influence was rendered by their presentations on modern philosophy of right.

Keywords: Antiquity, right, state, power.

УДК 340.12

А. І. Гелеш

ІНТЕГРАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ У ФІЛОСОФІЇ ПРАВА ХІХ–ХХ СТ.

З ХІХ століття термін «гуманізм» став одним з найбільш поширених в науковому середовищі для характеристики морально-соціальних якостей людини і людства. З цього часу у філософії права це поняття стає часто вживаним і виступає єдиним критерієм для позначення, розуміння та прийняття або неприйняття найбільш важливих і складних подій, ситуацій, дій. З іншого боку, у цей час мав місце значний розвиток позитивізму на фоні капіталізму, масових відкриттів у науці та техніці, що сприяло раціональному поясненню природного права. Пріоритети надавались етичним постулатам, моральним законам та імперативам, щоб доповнити позитивне право, причому існувала апіорність природного права, однак відкидалась його метафізична складова.

У ХХ сторіччі крім соціальних потрясінь, пов'язаних із світовими війнами, на формування радикальної зміни у філософському осмисленні світу вплинули також розчарування щодо результатів використання науки і техніки, дисгармонія між соціальним та біологічним у людині, не виправданий оптимізм щодо її високої духовності. У філософії права ці зміни проявились у загостренні проблеми визнання чи невизнання природного права та у заглибленні в онтологію людини і природи. Для філософії права цього часу був характерний плюралізм, коли в системі взаємозв'язків між людиною, природою і суспільством актуалізувались нестандартні проблеми, які вимагали нестандартних рішень. Це торкалось, в першу чергу, розуміння та змістовного наповнення ідеї гуманізму, а також її реалізації в праві.

Розповсюдженою є думка, що терміни «гуманізм» та «Відродження» стосовно процесів витворення культури в житті Європи XIV–XVI століть з'явилися не одночасно з цими процесами, а через кілька століть завдяки зусиллям істориків та філософів. Щодо останніх, то багато чим ми зобов'язані швейцарському історикові Якобу Бурхгарду, автору книжки «Культура Ренесансу в Італії», який стояв біля витоків культурології як самостійної наукової дисципліни. Висловлюються міркування, що термін «гуманізм» у науковий обіг увів німецький педагог Фрідріх Нітхаммер у 1808 р., а після праці німецького історика Георга Фойгта «Відродження класичної давнини» у науці почалось широке обговорення історичного змісту і меж даного терміна. На думку спеціалістів, ця книжка досі не застаріла, оскільки є важливим збірником фактичних відомостей, що стосуються діяльності гуманістів в Італії. Однак саму авторську концепцію гуманізму наразі навряд чи хто-небудь поділяє у всій її повноті, оскільки він представлявся філософом як відродження класичної давнини. На думку ж Фойгта, без відродження античної освіченості гуманізм був би неможливий, адже його сенс і кінцева мета є злиття античного духу з християнським [6].

До середини XIX століття у західній філософській і культурній традиції поняття «гуманізм» асоціювалось, як правило, або з гуманізмом епохи Відродження, або з окремими культурними течіями. Одним з перших термін «гуманізм» у значенні певного погляду на життя й особистої філософії з'явився у датського філософа Г. Сібберна. У книзі «Про гуманізм» філософ критикував концепції відвертості та супранатуралізму. Відомий британський ліберальний філософ Д. Робертсон у книзі «Сучасні гуманісти» використав слово «гуманіст» для характеристики мислителів, що відстоювали право світського погляду на життя. Певна роль у поширенні нового значення поняття «гуманізм» належала відомому британському філософу-прагматичу Ф. Шиллеру. На початку ХХ ст. він використав це слово у заголовках своїх книжок «Гуманізм: Філософські есе» та «Дослідження гуманізму».

Ідея Шиллера застосовувати термін «гуманізм» у новому значенні була підтримана у США відомим філософом-прагматистом і педагогом Д. Дьюї. Філософ вважав, що під час формування правильних точок зору слід виходити з ідеї цілісності людської природи (симпатій, інтересів, бажань тощо), а не тільки

з інтелекту, логіки чи розуму. Однак складність праць самого Дьюї не дала змоги надати поняттю «гуманізм» широкого звучання у філософській літературі його часу. Поряд з цим, філософ надавав гуманізму значення технічного філософського терміна, пов'язаного з Шиллером, який додав гуманізму неналежний суб'єктивістський поворот. Бажання внести елементи людського бажання і мети, що не враховувалися в традиційній філософії, призвело до фактичної ізоляції людини від іншої природи. Дьюї дійшов до того, що називав власну позицію культурним або гуманістичним натуралізмом. Таким чином, не погоджуючись в окремих деталях з Шиллером, Дьюї все одно називає свій світогляд гуманістичним [11].

Передісторію сучасного гуманізму як суспільної ідейної течії умовно можна позначити періодом з середини XIX ст. до середини XX ст. Спочатку її суб'єктами були широкі рухи європейських вільнодумців, ліберальні релігійно-етичні організації, демократичні діячі культури і науки, теоретики франкфуртської соціологічної школи (Т. Адорно, М. Хоркхеймер), представники євромарксисту в Італії і Франції, видні представники екзистенціалізму (Н. Бердяєв, Л. Жердин, Ж.-П. Сартр, А. Камю, До. Ясперс). Важливе місце у цьому процесі займали також етичні спільноти, які паралельно формуванню світських суспільств з середини XIX ст. почали оформлятися в етичні рухи, які і на сьогоднішній день займають важливе місце в суспільних рухах в США [3].

У XX ст. все більшої ваги набував міжнародний гуманістичний рух, очолюваний Міжнародною академією Гуманізму, Міжнародним гуманістичним і етичним союзом та іншими авторитетними організаціями, що працюють в тісному контакті з ООН і ЮНЕСКО. Всі ці організації продовжують діяльність в напрямі, що сформувався в кінці XIX — початку XX ст. Серед лідерів цього руху були видатні люди свого часу: Ернст Геккель, Джуліан Хакслі, Джон Дьюї, Чарльз Пірс, Бертран Рассел, Альберт Ейнштейн і багато інших [2].

У філософії права висловлюються міркування, що у XIX–XX ст. домінуючою стає тематика кризи гуманізму і критика його основних положень, яка викликана сумнівами в здатності людини в умовах тогочасного суспільства залишатись вільним та автономним суб'єктом. Так Ф. Ніцше оголосив війну всьому занадто людському, вбачаючи в сучасності кінець християнської культури і перехід у світ надлюдини з її волею до влади. Хоча питання про відношення Ніцше до гуманізму залишається спірним. В XX ст. для романтично налаштованих критиків західної цивілізації гуманізм став причиною різкого зниження духовності, розриву з морально-релігійними та аристократичними цінностями. На думку М. А. Бердяєва, головним недоліком гуманізму є відрив людини від Бога, утвердження людинобожжя, що призвело до самознищення людини і вичерпання її творчих сил.

Французьким неотоміст Ж. Марітен охарактеризував гуманізм як поняття, яке відображає стан перетворення та оновлення суспільства, коли за допомогою відновлення трансцендентних засад людського життя досягається подолання процесів відходу людини від Бога. Реалізація такого гуманізму повинна сприяти функціонуванню християнської демократії, в якій релігія регулює

тиме на вищому рівні відносини між людьми та забезпечуватиме розвиток основних свобод. Основними принципами інтегрального гуманізму Ж. Марітен називав: утвердження основних цінностей особи, спільне співіснування людей у прагненні до реалізації громадянських благ, християнську теологічну спрямованість, котра приводить до екуменічного зближення віруючих. Завдяки цим принципам суспільство повинно прийти до максимального розкриття людського потенціалу та реалізації свободи [9, 56].

Марітен відзначає, що у нових системах права після Руссо й особливо Канта філософія права стала наділяти індивіда всіма абсолютними й необмеженими правами Бога. Людина, як Бог у середньовічних схоластів, стала самодостатнім гарантом потрібного абсолюту: Природи, Розуму й Природного права. Тобто вже не Бог і не Природа, а людська Воля або людська Свобода стали тлумачитися як джерело природного права. Марітен цитує в цьому зв'язку Канта: «Особа підлягає тільки тим законам, які вона (сама або, принаймні, разом з іншими) для себе встановлює». Така гранично абстрактна версія природного права, підсумовує Марітен, «не створювала міцного теоретичного підґрунтя для прав людської особистості. Вона лише компрометувала ці права, спонукуючи людей сприймати їх як божественні самі по собі й, отже, такі, що не підлягають будь-якому об'єктивному виміру й виражають абсолютну незалежність людського суб'єкта й так званого абсолютного права. Коли ж людям, які повірили в це абсолютне право, доводилося всюди стикатися з обмеженнями, вони приходили до розчарування, скептицизму й нігілізму з приводу прав людської особистості. Велике поширення таких песимістичних настроїв, зауважує Марітен, стало одним із тривожних симптомів кризи європейської цивілізації» [12, 121].

Гуманістичну спрямованість мала також філософія Джорджа Сантаяни, основне завдання філософії повинне полягати не в поясненні світу, а у виробленні моральної позиції по відношенню до нього. Натуралістичний підхід до реальності, у тому числі до суспільства і моралі, розвивав відомий американський філософ-атеїст Ернест Нагель, який вважав, що цінність моральних норм залежить від їх збігу з реальними фізичними, біологічними і соціальними потребами, то моральна цінність ідеалу визначається його здатністю організувати і направляти людську діяльність. Нагель говорив про себе як про матеріаліста і «контекстуального натураліста», його натуралізм включав такі здібності, як уява, ліберальні цінності та людська мудрість [11].

Радикальний гуманізм — це система поглядів американського філософа та психоаналітика Є. Фромма, відповідно до яких людина може реалізуватись лише за умов відсутності підпорядкованості вищим силам, у чому полягає її негативна свобода. Відповідно до його вчення людина повинна бути орієнтована на боротьбу з пануванням над нею будь-яких ірраціональних сил. Ідейними натхненниками цієї позиції Фромм називав Фрейда, Маркса, Бахофена, іудейських пророків та Будду. Вчений стверджував наявність у ній і ідей позитивної свободи, що є нестерпною для людини, тому особистість неспроможна дійти до позитивної свободи та отримати свободу негативну. Порятунком вона знахо-

дить у втечі до нової залежності, що призводить до підкорення волі людини зовнішньому авторитету як самоцінності, що є характерним для тоталітарних режимів [9, 57].

Ідея гуманізму набуває особливого значення після Другої світової війни, коли було повернуто до природного права, що проявилось у застосуванні на Нюрнберзькому процесі поняття «злочин проти людства (людяності)», а також у створенні Організації Об'єднаних Націй, прийнятті Загальної декларації прав людини. Так, сьогодні найтяжчим злочином, для якого не існує строку давності, є саме злочин проти людства (людяності). Як справедливо зауважує П. Манан, це поняття сьогодні знаходиться в центрі наукових дискусій та й взагалі йому не можна дати точного визначення, оскільки будь-який злочин проти людини є злочином проти людяності. Можна привести кількісні характеристики, однак тоді втрачається якісна складова. Вчений схиляється до визначення, що злочин проти людства (людяності) має місце тоді, коли людей вбивають лише через те, що вони народились, а не через те, що вони вчинили чи можуть вчинити. Поряд з цим певна юридична невизначеність описуваного явища супроводжується моральною впевненістю, що деякі злочини якісно відрізняються від інших, оскільки заподіюють людству більш глибоких ран та мають характер святотатства [4, 138].

У XX ст. мало місце повернення до ідеї природного права, що пояснюють логікою реагування на такі фактори, як: активна діяльність тоталітарних режимів, що принижувала людську гідність та природні права людини; виникнення ситуацій, що були результатом втрати людьми уявлення про існування абсолютних морально-правових цінностей; експансія юридичного позитивізму; процес реміфологізації культури як прагнення різних культур до універсального синтезу, як на початку цивілізації, коли зачатки права моральності, етики, філософії, майбутніх світових релігій існували як єдине ціле в контексті древніх міфологій, так у XX ст. «всесвіт, що розбігається», світової культури почав поступово переходити в новий для себе стан «всесвіту, що стискається» [1, 298].

Філософські напрацювання вчених знайшли своє відображення у спільних документах, котрі в концентрованому вигляді містили основні гуманістичні цінності. Так, у XX ст. було обнародовано чотири основні гуманістичні документи: Гуманістичний маніфест I, Гуманістичний маніфест II, Декларацію світського гуманізму та Декларацію взаємної залежності. Гуманістичний маніфест I з'явився в 1933 р. під час всесвітньої економічної депресії та був підписаний 34 американськими гуманістами. Він відображав уявлення того часу і виступав як альтернатива сучасним релігіям, а також як принципи державного економічного і соціального планування. Гуманістичний маніфест II вийшов у 1973 р. як відгук на нові реалії, що виникли у світі, а саме: поширення фашизму і його поразка в Другій світовій війні, зростання сили і впливу марксизму-ленінізму, «холодна війна», післявоєнне економічне відновлення Європи і Америки, створення Організації Об'єднаних Націй, підйом жіночого руху, боротьба соціальних меншин за рівноправ'я та ін.

У 1980 р. була прийнята Декларація світського гуманізму, необхідність якої визначилася жорстокою критикою гуманізму і особливо Гуманістичного маніфесту II з боку релігійних і правих політичних сил в Сполучених Штатах. Багато хто з критиків маніфесту стверджував, що світський гуманізм є свого роду релігією, а викладання світського гуманізму в школах, на їх думку, порушувало принцип відділення церкви від держави і вело до створення нової релігії. Відповідь Декларації полягала в тому, що світським гуманізмом є комплекс моральних цінностей, не теїстична філософська і наукова точка зору, які не можуть бути прирівняні до релігійної віри. Декларація відстоювала ідею, що світська держава повинна залишатися нейтральною, тобто не виступати ні на підтримку релігії, ні проти неї. У 1988 р. Міжнародна гуманістична академія запропонувала четвертий документ — Декларацію взаємної залежності, що закликає до вироблення нової усесвітньої етики і побудови світової спільноти, що ставало усе більш насущним зважаючи на швидке зростання міжнародних суспільних інститутів. У 90-х рр. XX ст. увагу гуманістів привернуло поширення у світі такого інтелектуального руху, як постмодернізм. Він набув популярності тотальної критики «модерна» (сучасності), під яким розумілась традиція, пов'язана з раціоналізмом Нового часу і Просвітництвом. Постмодерністи сумніваються у можливості вироблення універсальних етичних норм, критикують важливі для сучасного гуманізму ідеї ліберальної демократії та прав людини. Постмодерністський світогляд сучасного гуманізму набув свого вираження в новому програмному документі під назвою «Гуманістичний маніфест 2000: Заклик до нового планетарного гуманізму» [8].

Гуманізм став предметом дослідження в межах філософської течії екзистенціалізму. Згідно з М. Хайдеггером, основним недоліком новоєвропейського гуманізму є абсолютизація ним людської суб'єктивності як умови пізнання і підпорядкування зовнішнього світу шляхом науки і техніки. Іншим недоліком є забуття людиною істини буття, яка і надає змісту її існуванню. У «Листі про гуманізм» філософ зазначає, що завданням людини є не нав'язування своєї волі суццюму, а лише в прислухання до голосу буття, як він звучить в мові, долучаючись до сакральності дійсного світу [5, 568].

Хайдеггер готовий визнати виправданими турботи про повернення людині (homo) людяності (humanitas). Проте людяність, на думку філософа, міститься в істоті людини, а розуміння людини і її суті помітно розрізняються залежно від особливої метафізики. Хоча будь-який гуманізм залишається метафізичним, кардинальне питання про відношення буття до людської істоти не ставиться, гуманізм навіть заважає поставити це питання. Хайдеггер по-новому повторює вже відомі теми метафізики, буття, екзистенції, що знаходять свій прояв в «метафізиці світла і просвітів»: «стояння в просвіті буття я називаю екзистенцією людини. Лише людині властивий цей рід буття». Суть людини, на його думку, покоїться в її екзистенції. «До неї в сутнісному, тобто у власному буттєвому плані зводиться все, тому що буття здійснює людину як екзистуючу, привласнюючи її собі, щоб вона була вартовим істини буття. «Гуманізм» озна-

чатиме тоді, якщо ми зважимося зберегти це слово, лише одне: істота людини істотна для істини буття, проте так, що все зводиться якраз не просто до людини як такої» [10, 315].

Цій в цілому антигуманістичній позиції протистоїть точка зору Ж.-П. Сартра, котрий тлумачив екзистенціалізм як гуманізм, розуміючи під ним свободу кожної людини у вирішенні своєї долі. Екзистенціальний гуманізм на відміну від класичного апелює до людини не як до родової істоти, а як до конкретного індивіда в унікальності і неповторності свого існування. Він вчить, що якщо навіть бога немає, тобто принаймні одне буття, в якого існування передуює суті, буття, яке існує перш, ніж його можна визначити яким-небудь поняттям, і цим буттям є людина, або, за Хайдеггером, людська реальність. Це означає, що людина спочатку існує, з'являється в світі і лише потім визначається [10, 323].

На думку Сартра, для екзистенціаліста людина тому не підлягає визначенню, що спочатку нічого немає. Людиною вона стає лише згодом, причому такою людиною, якою вона зробить себе сама. Таким чином, немає жодної природи людини, як немає і бога, який би її задумав. Людина просто існує, і вона не лише така, якою себе представляє, але така, якою вона хоче стати. І оскільки вона представляє себе вже після того, як починає існувати, і проявляє волю вже після того, як починає існувати, і після цього пориву до існування, вона є лише тим, що сама з себе зробить. Так проявляється перший принцип екзистенціалізму, який філософ називає суб'єктивністю. Людина розглядається як проект, який переживається суб'єктивно. Якщо існування дійсно передуює суті, то людина є відповідальною за те, ким вона є. Таким чином, насамперед екзистенціалізм віддає кожній людині у власність її буття і покладає на неї повну відповідальність за існування [7, 323–324].

Сартр виділяє два різних значення терміна «гуманізм». Так, під гуманізмом можна розуміти теорію, яка розглядає людину як мету і вищу цінність. Це означає, що людина може відносити на свій рахунок і відповідальність, і почесні за дії, здійснені іншими людьми. Це означало б, що ми можемо оцінювати людину по найбільш видатних діях інших людей. Такий гуманізм, пише Сартр, абсурдний, бо лише собака або кінь міг би дати загальну характеристику людині і заявити, що людина вражаюча. Але не можна визнати, щоб про людину таким чином могла судити інша людина. Екзистенціалізм звільняє людину від необхідності думок подібного роду. Екзистенціаліст ніколи не розглядає людину як мету, оскільки людина завжди незавершена. І ми не зобов'язані думати, що є якесь людство, якому можна поклонятися, оскільки це призводить до замкнутого гуманізму Конта і, як наслідок, до фашизму. Такий гуманізм Сартр відкидає як непотрібний.

Однак гуманізм можна розуміти і в іншому сенсі, коли людина сама проектує себе і, втрачаючи себе зовні, існує як людина. З іншого боку, людина може існувати, лише переслідуючи трансцендентні цілі. Будучи цим виходом за межі, вловлюючи об'єкти лише у зв'язку з цим подоланням самої себе, вона знаходиться в центрі цього виходу за власні межі.

Висновки. Кінець XIX — початок XX ст. характеризується становленням гуманістичної парадигми у праві, коли центром права прибічники цього напрямку визнали унікальну природу людини. Завданням гуманістичної парадигми було, з одного боку, виявлення та обґрунтування специфічних особливостей людини, а з іншого — створення та реалізація особливих правових умов, які могли б забезпечити нормальне існування та розвиток людини в конкретних історичних умовах. Велике значення мали екзистенціалістичні, герменевтичні та феноменологічні підходи до розуміння людини, які розглядали буття людини через призму трансцендентного буття і тим самим відходили від антропоцентризму. При цьому феноменологія відображала змістовну природу свідомості людини, тоді як герменевтика розкривала ціннісну взаємозалежність людини і суспільства. Ці фактори сприяли утворенню нової антропологічної метафізики, котра лягла в основу сучасного концептуального вирішення проблеми гуманізму у праві.

Література

1. Бачинин В. А. Энциклопедия философии и социологии права / В. А. Бачинин. — СПб. : Юрид. центр Пресс, 2006. — 1093 с.
2. Гипзбург В. Л. Международное гуманистическое движение и гуманистический манифест 2000 [Электронный ресурс] / В. Л. Гипзбург, В. А. Кувакин. — Режим доступа : <http://www.humanism.al.ru/ru/articles.html?num=000002>.
3. Кудишина А. А. Гуманизм феномен современной культуры [Электронный ресурс] / А. А. Кудишина. — Режим доступа : <http://www.humanism.ru/ph3.htm>.
4. Мапан П. Общедоступный курс политической философии [Текст]: обществ.-политическая литература / П. Мапан ; пер. с фр. В. И. Божовича. — М. : Моск. шк. полит. философии, 2004. — 332 с.
5. Новая философская энциклопедия. В 4 т. Т. 1 / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-науч. фонд ; науч.-ред. совет: предс. В. С. Степин, заместители А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семиин. — М. : Мысль, 2010. — 744 с.
6. Попович М. Д. Антропоцентризм і гуманізм: минуле та сьогодні [Електронний ресурс] / М. Д. Попович. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_40/Gileya40/F21_doc.pdf.
7. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм — это гуманизм // Сумерки богов. — М. : Политиздат, 1989. — С. 319–344.
8. Сокал А. Интеллектуальные уловки. Критика философии постмодерна : [пер. с англ.] / А. Сокал, Ж. Брикмон. — М. : Дом интеллектуал. книги, 2002. — 248 с.
9. Філософія. Словник: персоналії, категорії, поняття та терміни / В. С. Бліхар, Х. М. Войтович, Н. В. Гайворонюк [та ін.] ; [за ред. М. П. Гетьманчука]. — Л. : ЛьВДУВС, 2010. — 228 с.
10. Хайдеггер М. Бытие и время / Хайдеггер Мартин ; пер. В. В. Библикина. — М. : «Ad Marginem», 1997 — 452 с.
11. Черный Ю. Ю. Современный гуманизм [Электронный ресурс] / Ю. Ю. Черный. — Режим доступа : <http://humanizm.ru/humanizmsovr>.
12. Шестопад С. С. Неотомістський напрямок у французькій філософії права: концепція Жака Марітена : дис. ... канд. юрид. наук / С. С. Шестопад ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2009. — 206 с.

Анотація

Гелеш А. І. Інтеграція гуманістичних ідей у філософії права XIX–XX ст. — Стаття.

Досліджено розвиток гуманізму у філософії права XIX–XX ст. — часу активного становлення гуманістичної парадигми у праві, коли центром права було визнано природу людини. Завданням гуманістичної парадигми було, з одного боку, виявлення та обґрунтування специфічних особли-

ностей людини, а з іншого створення та реалізація особливих правових умов, які могли б забезпечити нормальне існування та розвиток людини в конкретних історичних умовах.

Ключові слова: гуманізм, людина, право.

Аннотация

Гелеш А. И. Интеграция гуманистических идей в философии права XIX–XX ст. — Статья.

Исследовано развитие гуманизма в философии права XIX–XX ст. — времени активного становления гуманистической парадигмы в праве, когда центром права была признана природа человека. Задачей гуманистической парадигмы было, с одной стороны, выявление и обоснование специфических особенностей человека, а с другой — создание и реализация особых правовых условий, которые могли бы обеспечить нормальное существование и развитие человека в конкретных исторических условиях.

Ключевые слова: гуманизм, человек, право.

Summary

Gelesh A. I. Humanism ideas integration in philosophy of law XIX–XX centuries. Article.

Found out the philosophy of law XIX–XX centuries — time of the active development of humanism in law, when by the center of law the nature of human was acknowledged. The task of humanism paradigm was exposure and ground of specific features of human, from one side, and from other side — was creation and realization the special legal terms which would provide normal human existence and development in concrete historical terms.

Keywords: humanism, human, law.

УДК 340.134

О. Н. Акрабова

ПРАВОТВОРЧЕСТВО КАК ОСОБЫЙ ВИД ТВОРЧЕСТВА

Без осмысления содержания философской категории «творчество» невозможно достаточно адекватно понять сам факт бытия человека в мире.

Выдвижение нами такого тезиса основано на содержании тех работ философов, которые рассматривают феномен творчества в тесной связи с человеческой сущностью и ее реализацией. Актуальность философской проблемы категории «творчество» обусловлено тем, что именно в творчестве человек формирует, утверждает и раскрывает себя.

На протяжении двух тысячелетий господствовало аристотелевское понимание творчества, сущность которого состояла в наделении активного субъекта чисто служебной ролью. Саму деятельность как активную и творческую силу, продукт индивидуального вдохновения и свободной самореализации субъекта, не относили к творчеству. Прошло много лет, прежде чем в эпоху романтизма исследователи заметили в деятельности человека субъекта-творца, самостоятельную, свободную силу, которая претворяет в предмете собственную субъективность. Именно в предмете проявлялась личность, ее психологические характеристики, весь духовный мир творца.